

Õiguskantsler

Kristina Kallas
Haridus- ja Teadusministeerium
hm@hm.ee

Teie nr

Meie 26.05.2025 nr 7-7/251086/2503782

Austatud minister

Aasta tagasi jõudsi Teie ja Eesti Keele Instituudiga (EKI) ühisele arusaamale, milline peab vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele ja keeleteadusele olema selle aasta lõpul ilmuv õigekeelsussõnaraamat ÕS ehk kirjakeele normi alus ([õiguskantsleri 28.03.2024 kiri](#)). Uue ÕS-i koostamisel tuleb lähtuda keeleteaduse ja Vabariigi Valitsuse määruse nõuetest, mis määravad eesti kirjakeele normi sisu. Kirjakeele normi nõuet ei tohi tühjaks ehk normi puudumiseks tõlgendada.

Loodan, et hiljuti kultuurilehes Sirp avaldatud kahtlustel (vt [artiklit](#) „Keeleteaduse loosungi all tehakse poliitikat“), et väärtuspõhisest keelehooldest soovitakse salamisi siiski loobuda, ei ole alust. Palun Teil tagada, et Eesti Keele Instituut täidab seadust sisuliselt ja heas usus ning ÕS ilmub sellisena, et see sobib kirjakeele normiks: eristab head ja halba keelekasutust, soovib vältida kantseliiti ja toorlaene ning valida võõrsõna asemel täpsem omasõna, normib vajadusel sõnade tähendust. Kordan veel kord seaduslikke nõudeid ÕS-ile.

Keeleteaduse § 4 kohaselt peab ametlik keelekasutus vastama eesti kirjakeele normile. Uusim õigekeelsussõnaraamat on üks kirjakeele normi allikas. Keeleteadus määratleb kirjakeele normi selgelt: kirjakeele normi all mõistetakse õigekirjutuslike, grammatiliste ja sõnavaraliste normingute ja soovitude süsteemi. See süsteem peab tagama ametliku keelekasutuse ühtluse ja selguse ning soodustama keelekasutuse hea tava rakendamist. Kirjakeele normi all peetakse keeleteaduses silmas piiravat ja suunavat normi, mille täitmine on ametlikus suhtluses kohustuslik.

Vabariigi Valitsuse määruse „Eesti kirjakeele normi rakendamise kord“ § 2 sätestab, et kirjakeele norm on määratud EKI uusima õigekeelsussõnaraamatuga, Emakeele Seltsi keeleteoimkonna otsustega ning keeleteoimkonnas heaks kiidetud ortograafiareeglitiku, normatiivse käsiraamatu ja grammatikaga.

Õigekeelsussõnaraamat peab säilima sellisena, et see on kirjakeele normi täitmise või rikkumise hindamisel abiks. Seadus näeb ette, et normingud ja soovitud käivad ka sõnade tähenduse ja kasutamise kohta. Kui eesti kirjakeele norm sisuliselt kaob, ei saa eesti keelt enam pidada hariduse, teaduse ja kultuuri keeleks; sidemeks olnud, olevate ja tulevate põlvete vahel. Keerulisemaks muutub eesti keele õppimine ja õpetamine ning eesti keele oskuse hindamine, samuti keeleteoimetaja töö.

Kirjakeele normi peab järgima ametlikus keelekasutuses, muudes avalikkusele suunatud tekstides tuleb lähtuda keelekasutuse heast tavast. See ei riku väljendusvabadust: kirjakeele norm on kohustuslik vaid ametlikes tekstides, sest need peavad olema inimestele arusaadavad.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Keelekasutuse hea tava järgimine toetab sõnumi selgust ning eesti keele kui meie rahva ühise keele ja identiteedi aluse püsimist. Hea tava mittejärgimine pole seejuures normi rikkumine.

EKI ühendsõnastikku on kogutud hulgaliselt tegeliku keelekasutuse näiteid. Keelekasutuse uurimine ja kõigi kasutusviiside ülesnoppimine on hea, huvitav ja vajalik. Selle töö vili on kindlasti üheks aluseks kirjakeele arendamisel. Samas on selge, et EKI ühendsõnastikul ja õigekeelsussõnaraamatul on erinevad ülesanded. Üks kirjeldab tegelikku keelekasutust, teine aga on osa kirjakeele normist, mis on ametliku keelekasutuse aluseks. Seadus ega määrus ei luba kirjakeele normi tegeliku keelekasutuse ülevaatesse sulatada ning sõnavaralistest normingutest ja soovitud loobuda.

Oluline on ka see, et ÕS leidmine ja kasutamine EKI veebilehel on hõlbus. E-eksamite sooritajad tuleb juhatada just ÕS-i, mitte Sõnaveebi juurde. Riikliku õppekava kohaselt peavad õpilased eesti keele õppeaines tehtavates kirjalikes töödes järgima õigekirjareegleid ning õpetaja peab õpilase töid hindama eesti kirjakeele normi alusel.

Möödunud aastal suunati noored kasutama Sõnaveebi, mitte ÕS-i, ja rikuti sellega nende õigusi. Kuna tegemist oli katseksamiga, ei ole rikkumise tagajärg seekord raske (vt [õiguskantsleri 22.04.2024 kirja](#)). Haridus- ja Teadusministeerium kinnitas toona, et e-eksamil antakse õpilastele ligipääs ainult ÕS-ile, Sõnaveebi laiemat vaadet ei kuvata. Õige on, et kui õpilastele soovitakse põhikooli eesti keele lõpueksamil pakkuda abimaterjali, siis peab see olema uusim õigekeelsussõnaraamat või selle veebiversioon. Koolidel tuleb hoolitseda selle eest, et põhikoolilõpetajad oskaksid õigekeelsussõnaraamatut kasutada, teaksid selle tähendust ning oskaksid seda eristada muudest abistavatest keeleallikatest. Eksami abimaterjal peab olema õpilasele üheselt mõistetav.

Aasta tagasi arutasime Eesti Keele Instituudi ja Haridus- ja Teadusministeeriumi esindajatega läbi, millised nõuded seadus ja määrus tänavu ilmuvale ÕS-ile seab. Kuivõrd seadus ega määrus ei ole muutunud, tuleb ÕS 2025 ja selle võrguversioon luua ÕS 2018 alusel, lähtudes samadest põhimõtetest ja pidades silmas samu eesmärke. ÕS 2013 ja ÕS 2018 vastavad 2011. aastal vastu võetud keeleseadusele ja selle alusel vastu võetud kirjakeele normi rakendamise korrale.

Eesti keelepoliitika ei ole muutunud. Nii ei muutu ka kirjakeele ja selle alusena ÕS 2025 olemus: ÕS peab olema Eesti keelekasutuse alusdokument – kirjakeelt korraldav sõnaraamat, hõlmates eelkõige kirjakeele kui üldrahvalikult kasutatava ja ühtseima keelekuju sõnavara. ÕS peab olema suunav ja soovitav sõnaraamat, mille autorid mitte ainult ei kirjelda keelendeid, vaid ka jagavad need soovitavaks ja mittesoovitavaks keelekasutuseks. Kirjakeele normi järgimine on kohustuslik ametlikus keelekasutuses ja see norm suunab keelekasutuse head tava. Eesti keel peab elama ja arenema, selleks tuleb uurida eesti keele tegelikku kasutust kõikides valdkondades ja suhtlusviisides. Selle töö tulemused on kirjakeele arendamise aluseks.

Täna veel kord emakeeleõpetajaid, keeleteimetajaid ja keeleteadlasi nende töö eest ning soovin jõudu ÕS 2025 koostamisel.

Ootan Teilt tagasisidet, kuidas läheb uue ÕS-i koostamine.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise